

DOROTA WIŚNIEWSKA-JÓZWIAK, MONIKA STRZELECKA
(Łódź)

***Struktura organów spółdzielni w świetle przepisów
ustawy z dnia 29 października 1920 r. o spółdzielniach
na przykładzie Spółdzielni Spożywczej Pracowników
Państwowych i Komunalnych w Końskich***

**Structure of cooperative organs in the light of the Act of 29th
October 1920 on co-operatives; case study: Spółdzielnia Spożywcza
Pracowników Państwowych i Komunalnych in Końskie**

**Struktur der Genossenschaftsorgane nach dem Gesetz vom
29. Oktober 1920 über die Genossenschaften am Beispiel der
Lebensmittelgenossenschaft der Staatlichen und Kommunalen
Arbeiter in Końskie**

1. Wprowadzenie. 2. Zarząd. 3. Rada nadzorcza. 4. Walne zgromadzenie. 5. Podsumowanie.

1. Introduction. 2. Management. 3. Supervisory board. 4. General meeting. 5. Summary.

1. Einführung. 2. Der Vorstand. 3. Der Aufsichtsrat. 4. Die Hauptversammlung. 5. Zusammenfassung.

1

Spółdzielczość na ziemiach polskich powstała jeszcze w XIX w. Najprężniej rozwijała się w zaborze pruskim, osiągając najlepsze wyniki finansowe, choć najliczniejszy pod względem liczby zrzeszeń i działających w nich członków był ruch spółdzielczy zaboru austriackiego¹.

Zasady funkcjonowania spółdzielni regulowało prawo zaborcze, co spowodowało niejednolity rozwój tego rodzaju podmiotów. Stało się to poważnym problemem w obliczu odzyskania przez Polskę niepodległości i przyczyniło się do podjęcia wysiłków w kierunku ujednoczenia przepisów prawa. Prace legislacyjne nie trwały długo. Zakończyły się 29 X 1920 r.

¹S. Wojciechowski, *Historia spółdzielczości polskiej do 1914 r.*, Warszawa 1939, s. 28, 253.

uchwaleniem przez Sejm ustawy o spółdzielniach² z mocą obowiązującą od 1 I 1921 r.³

Przepisy powyższego aktu prawnego zostały znowelizowane ustawą z dnia 4 XII 1923 r. w przedmiocie częściowej zmiany ustawy z dnia 29 X 1920 r. o spółdzielniach⁴. Nowelizacja dokonała jedynie niewielkich zmian proceduralnych oraz związanych z reformą walutową polegającą na wprowadzeniu „złotego polskiego”, który zastąpił „markę polską”⁵.

Zgodnie z treścią art. 117 ustawy z 1920 r. nowe przepisy obowiązywały w odniesieniu do wszelkich spółdzielni istniejących w chwili wejścia w życie aktu⁶. Jednym ze zreszeń, które musiało dostosować działalność do nowo wprowadzonych zasad, była Spółdzielnia Spożywcza Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich. Powyższy podmiot powstał 4 sierpnia 1897 r.⁷, a po zakończeniu pierwszej wojny światowej wznowił swoją działalność.

Członkowie spółdzielni rozpoczęli prace nad dostosowaniem organizacji i funkcjonowania zrzeszającego ich podmiotu do zasad wyrażonych w ustawie. W dniu 27 listopada 1921 r. odbyło się walne zgromadzenie, a jednym z punktów porządku obrad była zmiana statutu. Została ona przyjęta 22 głosami, przy 3 przeciwnych i 6 wstrzymujących się. Następnie przeprowadzono głosowanie nad jednolitą treścią statutu, który uchwalono jednogłośnie⁸. Efektem prac mających na celu dostosowanie organizacji i działalności zrzeszenia do postanowień ustawy o spółdzielniach było zarejestrowanie statutu w Sądzie Okrę-

² Ustawa z dnia 29 października 1920 r. o spółdzielniach [w:] *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej* (dalej: Dz.U. RP), z dnia 11 grudnia 1920 r., nr 111, poz. 733.

³ Art. 130 ustęp 1 ustawy o spółdzielniach: „Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1921 r.”

⁴ Ustawa z dnia 4 grudnia 1923 r. w przedmiocie częściowej zmiany ustawy z dnia 29 października 1920 r. o spółdzielniach (Dz.U. R. P. Nr 111 poz. 733), [w:] *Dz.U. RP* z dnia 28 grudnia 1923 r., nr 135, poz. 1119.

⁵ A.J. Papierowski, *Spółdzielczość w Płocku w dobie Drugiej Rzeczypospolitej (1918–1939)*, cz. 1, „Notatki Płockie”, 2001, nr 1/186, s. 3.

⁶ Art. 117 ustęp 1 ustawy o spółdzielniach: „Wszelkie zreszenia o zmiennym kapitale lub składzie osobowym, istniejące prawnie przed wejściem w życie ustawy niniejszej czy to na podstawie dotychczas obowiązujących ustaw o stowarzyszeniach zarobkowych i gospodarczych, czy to na podstawie ustaw o towarzystwach drobnego i wzajemnego kredytu oraz wszelkich statutów normalnych, czy na jakiegokolwiek innej podstawie, a które dążą wyłącznie do celów, w art. 1 wymienionych, winny statuty swe uzgodnić z przepisami ustawy niniejszej w ciągu dwóch lat od daty wejścia jej w życie i zgłosić je do zarejestrowania w myśl art. 5. Od chwili zarejestrowania działalność ich podlega wyłącznie przepisom ustawy niniejszej”.

⁷ Archiwum Państwowe w Łodzi (dalej: APŁ), Związek Rewizyjny Spółdzielni Rzeczypospolitej Polskiej. Okręg Łódzki (dalej: ZRS RP OŁ), sygn. 35 Sprawozdanie za rok 1929 Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich, k. 1.

⁸ *Ibidem*, Protokół ogólnego zebrania członków „Stowarzyszenia Spożywczego” w Końskich z dnia 27 listopada 1921 r., k. 1.

gowym w Radomiu na podstawie decyzji sądu podjętej 22 marca 1922 r. Statut został wciągnięty do działu Spółdzielni Rejestru Handlowego pod nr 25⁹.

W zakresie struktury spółdzielni ustawa przewidywała utworzenie w ramach każdego zrzeszenia trzech organów: zarządu, rady nadzorczej oraz walnego zgromadzenia i te właśnie organy funkcjonowały w ramach badanej spółdzielni.

2

Zarząd, tak zwana dyrekcja, stanowił organ wykonawczy spółdzielni, a w związku z tym do jego zadań należało prowadzenie spraw zrzeszenia oraz reprezentowanie go na zewnątrz¹⁰. Powyższy organ nie działał jako pełnomocnik spółdzielni, lecz występował w charakterze jej zastępcy ustawowego. Przemawiał za tym między innymi brak możliwości powołania nowej osoby fizycznej na członka zarządu, w przypadku pełnego składu tego organu¹¹.

Ustawodawca nie narzucał spółdzielniom zasad dotyczących liczby członków zarządu i ich zastępców, nie określił również sposobu ich powoływania i odwoływania ani organu posiadającego tego rodzaju kompetencje. Zgodnie z treścią art. 33, ustęp 3, zrzeszenie posiadało swobodę uregulowania powyższych kwestii, przy czym ich określenie musiało nastąpić w statucie. Wyjątek od wyżej wskazanej zasady stanowiły spółdzielnie przyjmujące wkłady, które zostały pozbawione owej wolności przez narzucenie im zarządów składających się co najmniej z dwóch członków¹². Ograniczenie powyższe zniesiono mocą ustawy nowelizacyjnej z 1923 r., przyjmując jednakowe reguły w odniesieniu do wszystkich podmiotów¹³. Nadal jednak utrzymano obowiązek ustanowienia zastępcy w przypadku zarządu jednoosobowego¹⁴.

⁹ *Ibidem*, Statut Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich, k. 7.

¹⁰ Art. 33 ustęp 1 ustawy o spółdzielniach: „Spółdzielnia winna mieć zarząd (dyrekcję), który ją przedstawia i prowadzi jej sprawy w sądzie i poza sądem”.

¹¹ S. Wróblewski, *Ustawa o spółdzielniach z dnia 29 października 1920 r. Dz.Ust. Nr 111 Poz. 733 wraz z rozporządzeniami wykonawczymi*, Kraków 1921, s. 52.

¹² Art. 33 ustęp 3 ustawy o spółdzielniach: „Liczbę członków zarządu, organ spółdzielni, uprawniony do ich powoływania, oraz sposób powoływania określi statut. W spółdzielniach, przyjmujących wkłady, zarząd winien się składać przynajmniej z dwóch osób”.

¹³ Art. 1 pkt 11 ustawy nowelizującej: „Art. 33 ust. 3 otrzymuje brzmienie następujące: »Statut określi sposób powoływania członków zarządu oraz wyznaczy uprawniony do tego powoływania organ«”.

¹⁴ Art. 38 ustęp 2 ustawy o spółdzielniach: „Statut musi przewidzieć ustanowienie zastępcy, jeżeli zarząd spółdzielni jest jednoosobowy”.

Postanowienia dotyczące składu, sposobu powoływania oraz funkcjonowania organów zostały wprowadzone do statutu Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich. Artykuły 25–28 powyższego dokumentu odnosiły się do zarządu. Organ ten, zgodnie z art. 25, składał się z 2 członków i 1 zastępcy (pełniących funkcje przewodniczącego, skarbnika oraz sekretarza), a powoływany był przez radę nadzorczą na okres 3 lat. Jednakże art. 26 zawierał zastrzeżenie, iż członkowie spółdzielni dostarczający towary do zrzeszenia nie mogli wchodzić w skład zarządu¹⁵. Zatem powyższe postanowienia statutu były w pełnym zakresie zgodne z zasadami wyrażonymi w ustawie.

Członkiem zarządu, w myśl art. 33 ustęp 2 ustawy, mogła zostać wyłącznie osoba fizyczna posiadająca pełną zdolność do czynności prawnych i będąca członkiem spółdzielni. Natomiast jeżeli członkiem danej spółdzielni była inna osoba prawna o tym samym charakterze, wówczas jej członkowie również mogli zostać powołani do zarządu. Utrata członkostwa w spółdzielni, podobnie jak utrata pełnej zdolności do czynności prawnych, przesądzała o usunięciu danej osoby z funkcji członka tego organu¹⁶.

Celem wykonania przepisów ustawy 29 grudnia 1921 r. odbyło się posiedzenie rady nadzorczej, na którym dokonano wyboru członków zarządu. Zostali nimi Jan Szlifirski i Marian Szymański, natomiast na zastępcę powołano Ludwika Sokalskiego¹⁷. W 1925 r. członkami zarządu byli J. Szlifirski i Sujkowski¹⁸, cztery lata później funkcję przewodniczącego (gospodarza) wykonywał Leon Sujkowski, sekretarza – Aleksander Zdankiewicz, zaś skarbnika – Jan Szlifirski¹⁹. Natomiast w 1933 r. przewodniczącym był Wacław Jaroszyński, skarbnikiem – Witold Ziemiński, zaś sekretarzem – Mieczysław Sokalski²⁰.

Zarząd stanowił organ wykonawczy spółdzielni i w związku z tym do jego kompetencji należało podejmowanie wszelkich działań objętych zakresem jej funkcjonowania określonym w statucie. Wynikało z tego, że organ powyższy

¹⁵ APŁ, ZRS RP OŁ, sygn. 35 Statut Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich, k. 5.

¹⁶ Art. 33 ustęp 2 ustawy o spółdzielniach: „Członkowie zarządu muszą mieć pełną zdolność do działań prawnych i być członkami spółdzielni. Jeżeli członkiem danej spółdzielni jest inna spółdzielnia, członkowie teje mogą wchodzić w skład zarządu”.

¹⁷ APŁ, ZRS RP OŁ, sygn. 35 Protokół z posiedzenia rady nadzorczej Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich z 29 grudnia 1921 r., k. 1.

¹⁸ *Ibidem*, Sprawozdanie Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich za czas od 1 stycznia do 31 grudnia 1924 r., k. 2.

¹⁹ *Ibidem*, Sprawozdanie za rok 1929 Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich, k. 1.

²⁰ *Ibidem*, Sprawozdanie za 1933 r. Spółdzielni Spożyców Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich, k. 1.

dokonywał wszelkich czynności w imieniu spółdzielni, a ponadto na podstawie art. 36 ustęp 1 ustawy mógł zawierać na rzecz spółdzielni umowy z nieczłonkami, jeżeli statut zrzeszenia nie wprowadzał w tym względzie innych zasad²¹. Zatem dzięki działalności zarządu spółdzielnia mogła nabywać prawa i zaciągać zobowiązania.

Jednym z pierwszych obowiązków, do których dopełnienia ustawodawca zobowiązał powyższy organ, było zgłoszenie zrzeszenia do rejestru, wynika z tego, że zarząd musiał zostać utworzony jeszcze przed powstaniem zrzeszenia, zaś do rejestru miały być wprowadzone imiona i nazwiska pierwszych członków powyższego organu. Ponadto zgodnie z treścią art. 34 ustawy na zarządzie ciążył obowiązek niezwłocznego zgłoszenia do rejestru każdorazowej zmiany jego członków²².

Zarząd, wykonując powierzone mu kompetencje, podlegał ograniczeniom wynikającym z ustawy, zaś dalsze ograniczenia mógł nakładać statut lub uchwała walnego zgromadzenia. Taka możliwość musiała być jednak przewidziana w statucie, wciągnięta do rejestru i ogłoszona. Dopiero wówczas wywoływała skutki prawne wobec osób trzecich. W przypadku gdy zarząd nie był jednoosobowy, oświadczenia woli w imieniu zrzeszenia składało co najmniej dwóch członków tego organu, chyba że statut przewidywał surowsze wymogi w tym zakresie²³.

Jeżeli chodzi o funkcjonowanie zarządu, to art. 27 statutu Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich (opierając się na treści art. 35 ustawy) stanowił, iż oświadczenia woli w imieniu spółdzielni mogły być składane wyłącznie przez obu członków. Wydaje się jednak, że możliwość taka zachodziła również w stosunku do jednego członka i zastępcy. Natomiast mocą art. 28 statutu zostało wprowadzone ograniczenie dotyczą-

²¹ Art. 36 ustęp 1 ustawy o spółdzielniach: „Zarząd spółdzielni może zawierać wszelkiego rodzaju umowy, wchodzące w zakres statutowej działalności spółdzielni, również z nieczłonkami, o ile statut nie stanowi inaczej”.

²² Art. 34 ustawy o spółdzielniach: „Każdą zmianę członków zarządu należy zgłosić niezwłocznie do sądu rejestrowego. Zgłoszenie skuteczni zarząd, dołączając odpis dokumentów stwierdzających dokonanie zmiany. Nowi członkowie zarządu podadzą zarazem swe podpisy w formie wiarygodnej (art. 5 ust. 2). Wpis zmiany ogłosi sąd rejestrowy w sposób, przepisany w art. 7 ust. 3”.

²³ Art. 35 ustawy o spółdzielniach: „Zarząd winien w czynnościach swych stosować się do ograniczeń, jakie mu nakłada statut lub uchwała walnego zgromadzenia.

Jeżeli zarząd nie jest jednoosobowy, wówczas oświadczenia woli w imieniu spółdzielni składają co najmniej dwaj członkowie zarządu, o ile statut nie wymaga współdziałania większej liczby. Oświadczenia, skierowane do spółdzielni, a złożone w lokalu spółdzielni albo na piśmie jednemu członkowi zarządu mają skutek prawny względem spółdzielni. To samo dotyczy wszelkich doręczeń. O ile ograniczenie zakresu uprawnień zarządu nie wynika z ustawy niniejszej, ma ono skutek w stosunku do osób trzecich tylko wówczas, jeżeli jest zamieszczone w statucie, zarejestrowane i ogłoszone (art. 8)”.

ce zawierania umów kupna, sprzedaży, zastawu lub wynajmu nieruchomości. Dla ich skuteczności wobec zrzeszenia konieczna była zgoda rady nadzorczej, względnie zatwierdzenie tej czynności po zawarciu umowy²⁴.

Kolejny niezwykle istotny obowiązek, nałożony na zarząd mocą art. 53 ustęp 1, stanowiło sporządzenie tak zwanego zamknięcia rachunkowego za poprzedni rok obrachunkowy, podlegającego zatwierdzeniu przez zwyczajne walne zgromadzenie. Ustawa nie precyzowała terminu sporządzenia, lecz wskazywała, iż musiało to nastąpić w takim czasie, aby mogło zostać zatwierdzone. Rok obrachunkowy to zgodnie z ustępem 3 co do zasady rok kalendarzowy, jednakże statut mógł wskazywać inny okres, zawsze jednak nie dłuższy niż 12 miesięcy²⁵.

Zamknięcie rachunkowe składało się z inwentarza, bilansu, a także rachunku strat i zysków. Według doktryny, najważniejszym elementem był bilans, ponieważ umożliwiał rzetelną ocenę stanu majątkowego zrzeszenia i pozwalał na porównanie z latami poprzednimi²⁶.

Art. 54 ustawy określał zasady, które musiały być uwzględnione przy sporządzaniu bilansu. Przede wszystkim wartość poszczególnych części majątku spółdzielni musiała być podawana w wysokości nieprzekraczającej ceny nabycia lub kosztów wytworzenia. Zaś przy nieruchomościach oraz przedmiotach przeznaczonych do stałego użytku w przedsiębiorstwie konieczne było dokonywanie co rok umorzenia, które miało następować na podstawie norm określonych w statucie²⁷. Przy czym umorzenie mogło następować przez obniże-

²⁴ APŁ, ZRS RP OŁ, sygn. 35 Statut Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich, k. 5.

²⁵ Art. 53 ustawy o spółdzielniach: „Zarząd winien sporządzić zamknięcie rachunkowe za ubiegły rok obrachunkowy w takim czasie, aby mogło ono być przedmiotem uchwały walnego zgromadzenia, o którym mowa w art. 47 ust. 2.

Inwentarz, bilans oraz rachunek strat i zysków winny być podpisane przez zarząd i radę nadzorczą. Odmówienie podpisania wraz z motywami odmowy winno być zaznaczone w zamknięciu rachunkowym. Rok obrachunkowy obejmuje co najwyżej 12 miesięcy. O ile statut nie stanowi inaczej, rok kalendarzowy jest zarazem rokiem obrachunkowym.

Jeżeli spółdzielnia rozpoczęła swą działalność w drugiej połowie roku obrachunkowego, pierwszy okres obrachunkowy może trwać do końca następnego roku obrachunkowego”.

²⁶ S. Wróblewski, *Ustawa o spółdzielniach...*, s. 85.

²⁷ Art. 54 ustawy o spółdzielniach: „Przy zestawieniu bilansu rocznego należy przestrzegać przepisów następujących:

- 1) poszczególne części majątku winny być podawane w sumie, nie przekraczającej ceny nabycia lub kosztów wytworzenia. Przy nieruchomościach i przy przedmiotach, przeznaczonych do stałego użytku w przedsiębiorstwie, należy corocznie dokonywać umorzenia według norm, ustanowionych przez statut, poniżej których nie wolno schodzić;
- 2) papiery wartościowe i towary należy szacować podług ceny rynkowej, nie wyżej wszakże ceny ich nabycia;
- 3) wierzytelności wykazywać należy tylko w takiej sumie, na jakiej uzyskanie można liczyć, te

nie wartości aktywów albo umieszczenie rezerwy w stanie biernym²⁸. Kolejną zasadą, wynikającą z treści art. 54, było szacowanie papierów wartościowych i towarów według ich ceny rynkowej, jednakże nie wyższej niż cena nabycia. Natomiast wierzytelności miały być wskazywane tylko w sumie, w jakiej mogły być uzyskane, jednak należało odliczać na straty te z nich, których nie można było wyegzekwować mimo upływu dwóch lat od uprawomocnienia się wyroku sądu. Odnośnie do umieszczania w bilansie udziałów, ustawa przewidywała, iż mogły one być wskazywane wyłącznie w sumie rzeczywiście wpłaconej. Zaś niewpłacone należności, a także dochody pobrane na rok przyszły, musiały zostać w bilansie ujawnione. Sporządzenie zamknięcia rachunkowego stanowiło podstawę udzielenia zarządowi absolutorium²⁹.

W praktyce przy sporządzaniu rachunku strat i zysków jako straty należało uwzględniać: koszty handlowe, amortyzację ruchomości, amortyzację nieruchomości, straty na dłużnikach, a także inne poniesione przez zrzeszenie, jak na przykład koszty ubezpieczenia od wypadków. Natomiast zyski stanowiły przede wszystkim: nadwyżka na towarach, dochody z nieruchomości, procenty od udziałów ze związku rewizyjnego oraz innego rodzaju wpływy. Z kolei przy sporządzaniu bilansu należało uwzględnić określone elementy po jego stronach czynnej i biernej. Po pierwszej z nich umieszczano między innymi: stan kasy, rachunku bankowego, towarów w sklepach i magazynach, kwot znajdujących się u dłużników, posiadanych weksli, wartości ruchomości oraz nieruchomości, udziałów w związku rewizyjnym, innych należności przysługujących spółdzielni, a także sum przechodnych z poprzednich lat. Natomiast po stronie biernej należało wykazać przede wszystkim wielkość funduszy: udziałowego, społecznego i specjalnych, weksli i akceptów udzielonych związkowi albo osobom prywatnym, wkładów oszczędnościowych, kwot pożyczek zaciągniętych przez spółdzielnię, sum przysługujących dostawcom, kwot należnych innym wierzycielom, posiadanych rezerw, sum przechodnych z poprzednich lat oraz wielkość czystej nadwyżki³⁰.

Na zarządzie spoczywał ponadto, na podstawie art. 55, ustęp 1 ustawy, obowiązek sporządzenia, również w formie pisemnej, sprawozdania z czynności spółdzielni za poprzedni rok obrotowy³¹.

zaś, których mimo dwóch lat od prawomocnego zasądzenia nie można było wyegzekwować, należy odpisywać na straty;

4) udziały wolno wykazywać tylko w sumie, rzeczywiście na nie wpłaconej;

5) niewpłacone należności oraz dochody, pobrane na rachunek okresu przyszłego, należy w bilansie odpowiednio ujawnić”.

²⁸ S. Wróblewski, *Ustawa o spółdzielniach...*, s. 86.

²⁹ *Ibidem*, s. 84.

³⁰ APŁ, ZRS RP OŁ, sygn. 35 Sprawozdanie za 1933 r. Spółdzielni Spożywców Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich, k. 4.

³¹ Art. 55 ustęp 1 ustawy o spółdzielniach: „Z zamknięciem rachunkowym winien zarząd połą-

Statut Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich mocą art. 30 precyzował zasady jego ułożenia. Sprawozdanie powinno wskazywać: liczbę członków zrzeszenia i stan ich udziałów na początku oraz na końcu roku obrotowego, sumę zakupów dokonanych przez członków, wyniki rewizji sklepów i magazynów, obrót towarowy, a także ogólny przychód i rozchód na wszystkich rachunkach Dziennika-Głównej, rachunek strat i zysków ze szczegółowym wykazem kosztów handlowych, jak również rachunek bilansu. Jednocześnie statuty określały normy dokonywania potrąceń na amortyzację przy układaniu bilansu, według których każdego roku należało potrącać co najmniej 5% z nieruchomości oraz nie mniej niż 10% z ruchomości, następować to miało w oparciu o ostatnią wartość ksiązkową tych składników majątku spółdzielni³². Sprawozdania roczne składane były na formularzach opracowanych przez związek rewizyjny, do którego spółdzielnie należały. Na przykład formularz sprawozdania za rok 1929 zobowiązywał zrzeszenie do wskazania następujących danych: czasu powstania i zarejestrowania spółdzielni, określenia terminu lustracji, wykazu liczby członków i zakresu dokonanych przez nich zakupów, składu i liczby posiedzeń organów spółdzielni, liczby pracowników i ich pensji, wielkości obrotu i rozmiaru sprzedaży, wyników kontroli towarów oraz rachunku: kasy, towarów, działu, taboru, piekarni lub innej wytwórni, jeżeli spółdzielnia ją posiadała. Konieczne było również wypełnienie rubryk dotyczących kosztów handlowych poniesionych przez spółdzielnię, rachunku funduszków: udziałowego, społecznego oraz specjalnych, a także rachunku ruchomości i nieruchomości. Należało także określić stan rachunków według danych zawartych w księdze Dziennik-Główna, rachunek strat i zysków, bilans zrzeszenia oraz przedstawić podział nadwyżki i rozwój spółdzielni w ciągu ostatnich kilku lat między innymi w zakresie liczby członków, wielkości obrotu oraz funduszy własnych i rozmiarów nadwyżki. W sprawozdaniu należało również podać ogólne dane dotyczące wyników pracy zarządu, stosunku członków do spółdzielni, działalności walnego zgromadzenia, zdarzeń mających wpływ na funkcjonowanie zrzeszenia, a także planów na przyszłość. Sprawozdanie musiało zostać podpisane przez członków zarządu i rady nadzorczej, jednocześnie członkowie tego drugiego organu byli zobowiązani do złożenia oświadczenia co do zgodności sprawozdania ze stanem spółdzielni³³.

czyć sprawozdanie pisemne z czynności spółdzielni za rok ubiegły. Szczegółowe przepisy co do sposobu układania sprawozdań wyda Rada Spółdzielcza”

³² APŁ, ZRS RP OŁ, sygn. 35, Statut Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich, k. 5.

³³ *Ibidem*, Sprawozdanie za rok 1929 Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich, k. 1–7.

Zgodnie z wolą ustawodawcy wyrażoną w treści art. 59 ustęp 1, w dalszej kolejności zarząd musiał przesłać Radzie Spółdzielczej, za pośrednictwem związku rewizyjnego w przypadku spółdzielni związkowych, a bezpośrednio gdy chodzi o spółdzielnie niezwiązkowe, odpis zamknięcia rachunkowego, sprawozdanie z czynności spółdzielni oraz protokół walnego zgromadzenia, które dokonało zatwierdzenia zamknięcia rachunkowego. Powyższy obowiązek musiał zostać wykonany w ciągu miesiąca od dnia zatwierdzenia³⁴.

Jeżeli chodzi o częstotliwość odbywania posiedzeń tego organu w praktyce, jako przykład można wskazać, iż zarząd Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich odbył w 1929 r. 9 posiedzeń³⁵.

3

Kolejnym przewidzianym w ustawie organem spółdzielni była rada nadzorcza. Ciężył na niej obowiązek przeprowadzania tak zwanej kontroli wewnętrznej, która posiadała ogromne znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania zrzeszenia, ze względu na stały nadzór nad działalnością zarządu i funkcjonowaniem spółdzielni, a także z uwagi na możliwość zapobiegania na bieżąco ewentualnym nieprawidłowościom³⁶.

Skład rady nadzorczej określał art. 40 ustęp 1 ustawy, stanowiący, że musiała ona być „złożona co najmniej z trzech osób. Przepis art. 33 ust. 2 stosuje się także do rady nadzorczej”. Zatem członkowie rady winni posiadać pełną zdolność do czynności prawnych i być członkami zrzeszenia. Osoby te powoływało i odwoływało walne zgromadzenie, przy czym odwołanie członków rady nadzorczej przed upływem kadencji mogło nastąpić tylko większością kwalifikowaną 3/4 głosów³⁷. W związku z tym, że ustawa nie przewidywała czasowych granic funkcjonowania rady nadzorczej, statut spółdzielni mógł dowolnie uregulować tę kwestię³⁸.

³⁴ Art. 59 ustęp 1 ustawy o spółdzielniach: „W ciągu miesiąca od daty zatwierdzenia zamknięcia rachunkowego zarząd spółdzielni przesyła odpis sprawozdania (art. 55), zamknięcia rachunkowego i protokołu walnego zgromadzenia, które dokonało zatwierdzenia, Radzie Spółdzielczej za pośrednictwem związku rewizyjnego lub bezpośrednio, o ile spółdzielnia do związku takiego nie należy”.

³⁵ APŁ, ZRS RP OŁ, sygn. 35 Sprawozdanie za rok 1929 Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich, k. 1.

³⁶ R. Bierzanek, *Zarys prawa spółdzielczego*, Łódź 1946, s. 102.

³⁷ Art. 40 ustęp ustawy o spółdzielniach: „Członków rady nadzorczej wybiera i odwołuje walne zgromadzenie. Odwołanie ich przed terminem, do którego zostali wybrani, walne zgromadzenie uchwalić może tylko większością 3/4 głosów obecnych”.

³⁸ Kodeks spółdzielczy. Zbiór ustaw i rozporządzeń dotyczących spółdzielni, oprac. W. Jenner, Lwów b.r.w., s. 70.

Art. 43 wprowadzał zakaz łączenia funkcji członka rady nadzorczej i członka zarządu oraz powoływania na te funkcje osób pozostających względem siebie w stosunku małżeństwa, pokrewieństwa albo powinowactwa. Wynikało to z obowiązku sprawowania przez radę kontroli nad działalnością zarządu³⁹.

Zgodnie z art. 22 statutu Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich skład rady nadzorczej został rozszerzony w stosunku do minimum wyrażonego w ustawie i miał obejmować trzech członków oraz trzech zastępców. Długość kadencji tego organu określono na trzy lata. Jednocześnie w statucie zawarte było zastrzeżenie, iż nie mogli zostać powołani do tego organu ci członkowie spółdzielni, którzy dostarczali przesyłki towarowe. Kolejny artykuł określał tryb powoływania członków rady nadzorczej i zastępców. Każdego roku ustępować miała 1/3 jej składu, w dwóch pierwszych latach w wyniku losowania, natomiast w kolejnych – według starszeństwa wyboru. Nie wprowadzono przy tym ograniczenia, które uniemożliwiłoby ustępującym członkom ponowny wybór na dotychczas zajmowane stanowisko. Rok kadencji rady określał art. 24 statutu, wskazując, iż trwał on od jednego do drugiego zwyczajnego posiedzenia walnego zgromadzenia⁴⁰.

Skład rady nadzorczej powyższej spółdzielni został podwyższony w 1928 r. mocą uchwały walnego zgromadzenia dokonującej również zmiany statutu, do 6 członków⁴¹. W kolejnym roku przewodniczącym rady był Jan Szymański, sekretarzem – Wiktor Sypuła, pozostali członkowie to: Walery Pietrusiewicz, Ludwik Sokalski, Witold Ziemkniak i Leopold Palichlek. Odbyto w tym czasie 12 posiedzeń⁴².

Kompetencje rady nadzorczej zostały przez ustawodawcę ujęte szeroko. Zgodnie z treścią art. 41 ustęp 1 ustawy o spółdzielniach, powinna ona z całą starannością sprawować kontrolę nad prowadzeniem spraw spółdzielni przez zarząd. Służyć temu miało zwłaszcza sprawdzanie rocznych zamknięć rachunków, z których zobowiązana była składać sprawozda-

³⁹ Art. 43 ustawy o spółdzielniach: „Nie można być równocześnie członkiem zarządu i rady nadzorczej, rada nadzorcza może jednak powierzyć swemu członkowi czasowe zastępowanie członka zarządu. Byli członkowie zarządu mogą być powołani do rady nadzorczej dopiero po uzyskaniu skwitowania (absolutorjum). Członek rady nadzorczej nie może być równocześnie urzędnikiem spółdzielni. Członkowie zarządu i rady nadzorczej nie mogą pozostawać między sobą w związku małżeńskim; nie mogą również być ze sobą spokrewnieni ani powinowaceni bądź w linii prostej, bądź też do drugiego stopnia linii bocznej. Nie mogą oni bez zgody powołanych do ich wyborów organów być członkami zarządu, ani rady nadzorczej innej spółdzielni, mającej ten sam przedmiot przedsiębiorstwa i siedzibę w tej samej miejscowości”.

⁴⁰ APŁ, ZRS RP OŁ, sygn. 35, Statut Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich, k. 4–5.

⁴¹ *Ibidem*, Sprawozdanie z Walnych Zgromadzeń Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich z dnia 25 marca i 13 maja 1928 r., k. 1.

⁴² *Ibidem*, Sprawozdanie za rok 1929 Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich, k. 1.

nia walnemu zgromadzeniu. Radzie nadzorczej przysługiwało w tym celu uprawnienie do przeglądania ksiąg i dowodów, a także do kontroli wszelkich składników majątku spółdzielni, dlatego mogła zwracać się do rzeczoznawców o przedstawianie opinii. Wykonywała on swoje kompetencje kontrolne wyłącznie jako całość lub przez upoważnionych przez siebie członków. Żadna z osób nie miała kompetencji do indywidualnego wykonywania obowiązków rady⁴³.

Na podstawie art. 43 ustęp 2 radzie nadzorczej zostało przyznane uprawnienie do zawieszania w czynnościach członków zarządu, a więc do stosowania wobec nich sankcji. Mogła skorzystać z tego prawa w każdej chwili, przy czym ustawa nakładała na nią obowiązek wydawania zarządzeń, które miałyby na celu zapewnienie prawidłowego prowadzenia przedsiębiorstwa⁴⁴.

Poza kontrolą nad działalnością zarządu rada nadzorcza była również uprawniona do reprezentowania spółdzielni w czynnościach dokonywanych z członkami tego drugiego organu. Przynajmniej zawierała w imieniu spółdzielni wszelkie umowy z tymi osobami, a ponadto mogła reprezentować zrzeczenie w prowadzonych przeciwko nim procesach. Powyższe kompetencje miały jedynie charakter dodatkowy, uzupełniający, ponieważ zostały przyznane radzie, na wypadek gdyby walne zgromadzenie nie dokonało wyboru pełnomocników, którzy mieliby reprezentować zrzeczenie⁴⁵.

4

Najistotniejszy organ spółdzielni stanowiło walne zgromadzenie realizujące funkcje uchwałodawcze i pełniące zwierzchnią rolę w stosunku do zarządu oraz rady nadzorczej⁴⁶. Wykonywało ono przyznane mu uprawnienia w drodze uchwał i co należy podkreślić, był to jedyny sposób wykonywania praw przyznanych ogó-

⁴³ Art. 41 ustęp 1 ustawy o spółdzielniach: „Rada nadzorcza winna czuwać z całą starannością nad prowadzeniem interesów przez zarząd, w szczególności badać roczne zamknięcie rachunków, a wyniki badań przedstawiać walnemu zgromadzeniu. W tym celu może w każdej chwili w pełnym składzie lub przez delegowanych członków przeglądać księgi i dowody oraz bezpośrednio sprawdzać stan wszelkich części majątku; może w razie potrzeby przybrać rzeczoznawców”.

⁴⁴ Art. 41 ustęp 2 ustawy o spółdzielniach: „Rada nadzorcza może w każdej chwili zawieszać w czynnościach członków zarządu; w tym wypadku winna zarządzić tymczasowo co potrzeba, celem prawidłowego prowadzenia przedsiębiorstwa. W razie zawieszenia w czynnościach zarządu, wybranego przez walne zgromadzenie, winno być walne zgromadzenie niezwłocznie zwołane”.

⁴⁵ Art. 41 ustęp 3 ustawy o spółdzielniach: „Rada nadzorcza w imieniu spółdzielni zawiera wszelkie umowy z członkami zarządu i prowadzi przeciw nim procesy, o ile walne zgromadzenie nie wybrało osobnych pełnomocników”.

⁴⁶ Ustawa o spółdzielniach z dnia 29 X 1920 r. Tekst jednolity obowiązujący od dnia 27. 06. 1934 r. (Dz.U. R. P. Nr 55, poz. 495), oprac. W. Siedlecki, Kraków 1945, s. 47.

łowi członków⁴⁷. Wynika z tego, że członek spółdzielni nie miał prawa podmiotowego do indywidualnego prowadzenia spraw spółdzielni, mógł jedynie wpływać na nie przez udział w walnym zgromadzeniu. Tę uprawnienia nie można go było pozbawić ani też ograniczyć w drodze postanowień statutu. Gdy tymczasem statutowemu ograniczeniu mogły podlegać prawa podmiotowe członka, takie jak na przykład prawo do zadeklarowania i nabywania dalszych udziałów. Każdy członek spółdzielni był uprawniony do udziału w walnym zgromadzeniu, co łączyło się z prawem do zabierania głosu i prawem do udziału w głosowaniu. Pierwsze z nich zapewniało faktyczny, zaś drugie prawny wpływ na podejmowane uchwały⁴⁸.

Istotną regułą zastrzeżoną w ustawie było przyznanie każdemu członkowi wyłącznie jednego głosu, niezależnie od liczby posiadanych udziałów⁴⁹. Wynikało to z ogólnie przyjętej zasady, zgodnie z którą spółdzielnia była zrzeszeniem osób, a nie kapitałów.

Prawo do udziału w walnym zgromadzeniu mogło być wykonywane przez członka spółdzielni tylko osobiście, a więc nie istniała możliwość powołania pełnomocnika do dokonania tej czynności. Wyjątek dotyczył oczywiście osób, które nie mogły samodzielnie przystępować do zrzeszenia, lecz tylko za pośrednictwem przedstawicieli ustawowych, którzy byli także uprawnieni do reprezentowania tychże członków na walnym zgromadzeniu. Natomiast osoby prawne mogły brać udział wyłącznie przez ustanowionych pełnomocników. Ustawa wprowadzała przy tym zakaz reprezentowania przez jednego pełnomocnika więcej niż jednej osoby⁵⁰.

Zgodnie z zasadami wyrażonymi w ustawie do udziału w walnym zgromadzeniu, poza członkami spółdzielni, byli uprawnieni również: w przypadku spółdzielni związkowych – przedstawiciel związku rewizyjnego, zaś w przypadku spółdzielni niezwiązkowych – reprezentant Rady Spółdzielczej, którym przysługiwał wyłącznie głos doradczy. W związku z uprawnieniem przyznany wskazanym wyżej osobom ustawa nakładała na zarząd obowiązek zawiadomienia związku albo Rady o zwołaniu walnego zgromadzenia, jeżeli uprzednio wystąpiły one z takim żądaniem⁵¹.

⁴⁷ Art. 45 ustęp 1 ustawy o spółdzielniach: „Prawa, przysługujące ogółowi członków w sprawach spółdzielni, wykonują w drodze uchwał obecni na walnym zgromadzeniu członkowie”.

⁴⁸ S. Wróblewski, *Ustawa o spółdzielniach...*, s. 70–71.

⁴⁹ Art. 45 ustęp 3 ustawy o spółdzielniach: „Każdy członek ma jeden głos bez względu na ilość posiadanych udziałów”.

⁵⁰ Art. 45 ustęp 2 ustawy o spółdzielniach: „Członek może brać udział w walnym zgromadzeniu tylko osobiście. Osoby, które nie mogą samodzielnie przystępować do spółdzielni, biorą udział przez ustawowych zastępców, osoby prawne przez ustanowionych w tym celu pełnomocników. Pełnomocnik nie może zastępować więcej niż jednego członka”.

⁵¹ Art. 45 ustęp 5 ustawy o spółdzielniach: „W walnym zgromadzeniu mają prawo uczestniczyć z głosem doradczym: przedstawiciel związku rewizyjnego, do którego spółdzielnia należy, a przy

Statut zrzeszenia działającego w Końskich zawierał postanowienia stanowiące powtórzenie reguł zawartych w ustawie o spółdzielniach. Wskazywał bowiem, iż prawa przysługujące ogółowi członków mogły być wykonywane jedynie przez walne zgromadzenie, które mogło podejmować decyzje wyłącznie w drodze uchwał, nie zaś indywidualnie przez poszczególnych członków. Każdy członek mógł brać udział w walnym zgromadzeniu tylko osobiście, a więc nie był uprawniony do ustanowienia w tym zakresie pełnomocnika⁵².

Na podstawie art. 47 ustawy o spółdzielniach można było wyróżnić dwa rodzaje walnego zgromadzenia: zwyczajne i nadzwyczajne. Oba zwoływał zarząd, przy czym ustawodawca zastrzegł, iż statut mógł przewidywać inne rozstrzygnięcie w tym zakresie. Pierwsze z nich zarząd był zobowiązany zwoływać przynajmniej raz do roku, zaś jego termin wskazywał statut. Art. 47 ustęp 2 *in fine* przewidywał jednak, iż nie mogło to nastąpić później niż 6 miesięcy od dnia zakończenia roku obrachunkowego.

Natomiast nadzwyczajne walne zgromadzenie zarząd musiał zwoływać na żądanie uprawnionych do tego podmiotów, to znaczy innego organu spółdzielni, związku rewizyjnego – w przypadku spółdzielni związkowych, natomiast w przypadku spółdzielni niezwiązkowych – Rady Spółdzielczej albo na wniosek 1/10 członków zrzeszenia. Przy czym ustawa przewidywała możliwość podwyższenia tego minimum mocą statutu. Zgłoszony wniosek miał wskazywać cel zwołania walnego zgromadzenia, uzasadnienie żądania i musiał być podpisany przez członków. Ustawodawca wprowadził sześciotygodniowy termin, w ciągu którego miało się odbyć nadzwyczajne walne zgromadzenie, biegnący od dnia wystąpienia z żądaniem. W razie niewywiązania się z nałożonego na zarząd obowiązku, zgromadzenie mógł zwołać organ występujący z żądaniem zwołania, związek rewizyjny albo Rada Spółdzielcza. Natomiast jeżeli z żądaniem takim wystąpili członkowie spółdzielni, mogli oni zwrócić się do związku rewizyjnego, względnie Rady Spółdzielczej, wówczas podmiot, do którego się zwrócili, był uprawniony do zwołania zgromadzenia⁵³. Niewykona-

spółdzielniach niezwiązkowych przedstawiciel Rady Spółdzielczej. Na żądanie winien zarząd zawiadomić związek rewizyjny, względnie Radę Spółdzielczą o zwołaniu walnego zgromadzenia”.

⁵² APŁ, ZRS RP OŁ, sygn. 35, Statut Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich, k. 3–4.

⁵³ Art. 47 ustawy o spółdzielniach: „Walne zgromadzenie zwołuje organ spółdzielni, przez statut do tego uprawniony. W braku odpowiednich postanowień w statucie walne zgromadzenie zwołuje zarząd.

Walne zgromadzenie należy zwołać przynajmniej raz do roku w terminie, przez statut oznaczonym, najpóźniej jednak w sześć miesięcy po upływie roku obrachunkowego. Prócz tego organ, uprawniony do zwołania walnego zgromadzenia winien to uczynić na żądanie:

- a) innego organu spółdzielni;
- b) związku rewizyjnego, do którego spółdzielnia należy, lub Rady Spółdzielczej, o ile spółdzielnia do związku takiego nie należy;

nie ciążących na zarządzie obowiązków narażało go na ustanowioną w art. 44 odpowiedzialność cywilną, a także na przewidziane w ustawie o spółdzielniach kary porządkowe⁵⁴.

Zarząd, zwołując walne zgromadzenie, był zobowiązany do zawiadomienia członków spółdzielni minimum na tydzień przed terminem zgromadzenia o czasie, miejscu oraz porządku obrad. Sposób zawiadomienia ustawodawca polecił określić w statucie. Jeżeli chodzi o miejsce, powinna być nim siedziba zrzeszenia lub miejscowość oznaczona przez poprzednie zgromadzenie⁵⁵.

W oparciu o zasady wyrażone w ustawie art. 17 statutu Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich wyróżniał walne zgromadzenia zwyczajne i nadzwyczajne. Pierwsze z nich miały być zwoływane corocznie w marcu, natomiast drugie z nich – w trybie określonym w art. 47 ustawy o spółdzielniach. Jednocześnie statut przewidywał krótszy od ustawowego termin zwołania zgromadzenia, ponieważ miało ono odbyć się nie później niż miesiąc od dnia zażądania zwołania zgromadzenia przez uprawnione do tego podmioty, co nie stało w sprzeczności z przepisami prawa. W myśl art. 18 statutu walne zgromadzenie miało być zwoływane przez zarząd w drodze zawiadomienia przesyłanego wszystkim członkom w terminie co najmniej tygodnia przed zgromadzeniem i przez ogłoszenia umieszczane w sklepach należących do zrzeszenia. Zawiadomienia i ogłoszenia musiały zawierać następujące informacje: termin, miejsce zgromadzenia oraz porządek obrad. Jeżeli zgromadzenie zostało zwołane prawidłowo, wówczas było prawomocne bez względu na liczbę obecnych członków. Art. 21 statutu przewidywał, iż uchwały walnego zgromadzenia musiały być wpisywane do odrębnej, założonej specjalnie w tym celu księgi. Jednocześnie przepis ten wskazywał osoby, których podpisy musiały zostać umieszczone na protokole. Byli to członkowie prezydium zgromadzenia oraz obecni na zgromadzeniu członkowie zarządu i rady nadzorczej⁵⁶.

c) jednej dziesiątej lub w statucie wskazanej większej części ogółu członków, którzy żądanie swe wyrazili we wniosku, przez nich podpisanym i podającym cel zgromadzenia oraz uzasadnienie żądania.

W przypadku wskazanym w ustępie 3, walne zgromadzenie zwołać należy w taki sposób, aby mogło się odbyć najpóźniej w sześć tygodni od dnia żądania. O ile to nie nastąpiło, walne zgromadzenie zwołać może ten organ, który z żądaniem wystąpił, związek rewizyjny, do którego spółdzielnia należy, lub Rada Spółdzielcza, o ile spółdzielnia do takiego nie należy”.

⁵⁴ S. Wróblewski, *Ustawa o spółdzielniach...*, s. 74–75.

⁵⁵ Art. 48 ustęp 1 ustawy o spółdzielniach: „Walne zgromadzenie winno się odbyć w siedzibie spółdzielni lub w miejscowości, wskazanej przez poprzednie walne zgromadzenie. Przy zwołaniu walnego zgromadzenia zawiadomić należy członków o czasie, miejscu i porządku obrad zgromadzenia w sposób oznaczony w statucie spółdzielni, co najmniej na tydzień przed terminem zgromadzenia”.

⁵⁶ APŁ, ZRS RP OŁ, sygn. 35, Statut Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich, k. 3–4.

Jako przykład aktywności walnego zgromadzenia można wskazać dane za 1929 r., zgodnie z którymi w tym czasie odbyło się tylko 1 zgromadzenie⁵⁷. W 1933 r. również odbyło się 1 zgromadzenie, przy udziale 35 członków z ogólnej liczby 121⁵⁸, co wskazuje na niewielkie zainteresowanie sprawami spółdzielni.

Kompetencje tego organu nie zostały określone w ustawie w sposób wyczerpujący, a szczegółowe rozstrzygnięcia w tym zakresie miał przewidywać statut spółdzielni. Jedynie w treści art. 46 ustawy zostały wymienione uprawnienia, które zaliczały się do wyłącznej kompetencji walnego zgromadzenia, w związku z czym nie można było przekazać ich mocą statutu lub uchwały innemu organowi. Należały do nich: wybór i odwołanie członków rady nadzorczej, określenie granic najwyższego kredytu, który mógłby być udzielony jednemu członkowi, oznaczenie najwyższej sumy zobowiązań, jakie spółdzielnia mogłaby zaciągnąć, zatwierdzanie bilansów i sprawozdań rocznych, podział zysków i określenie sposobu pokrycia strat, w granicach przekazanych przez statut, podejmowanie uchwał w przedmiocie sprawozdania rewizyjnego, rozwiązania i likwidacji zrzeszenia oraz zmiana statutu⁵⁹.

Jeżeli chodzi o ostatnie z wymienionych uprawnień, art. 71 ustęp 1 ustawy o spółdzielniach stanowił, iż: „Zmiana statutu wymaga uchwały walnego zgromadzenia”. Podjęcie uchwały tej treści ustawodawca warunkował uzyskaniem bezwzględnej większości głosów, przy czym statut mógł ową większość jeszcze podwyższyć. Od wymogu osiągnięcia większości bezwzględnej ustawodawca wprowadził jednak wyjątek, polegający na konieczności uzyskania większości kwalifikowanej 3/4 głosów obecnych, w przypadku gdy uchwała dotyczyła zmiany statutu odnoszącej się do celu zrzeszenia, przedmiotu przedsiębiorstwa, przedłużenia czasu trwania spółdzielni utworzonej na czas oznaczony, podwyższenia udziału lub obowiązkowych wpłat na udział, przyśpieszenia terminu wpłat, ustanowienia lub podwyższenia odpowiedzialności dodatko-

⁵⁷ *Ibidem*, Sprawozdanie za rok 1929 Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich, k. 1.

⁵⁸ *Ibidem*, Sprawozdanie za 1933 r. Spółdzielni Spożywców Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich, k. 1.

⁵⁹ Art. 46 ustawy o spółdzielniach: „Do wyłącznej kompetencji walnego zgromadzenia należy: 1) wybór i odwołanie członków rady nadzorczej; 2) oznaczenie granic najwyższego kredytu, jaki może być udzielony jednemu członkowi; 3) oznaczenie najwyższej sumy zobowiązań, jakie spółdzielnia może zaciągnąć; 4) zatwierdzenie bilansów i sprawozdań rocznych; 5) podział zysków i oznaczenie sposobu pokrycia strat w granicach, w jakich statut mu to przekazuje; 6) powzięcie uchwał w przedmiocie sprawozdania rewizyjnego; 7) zmiana statutu; 8) powzięcie uchwały co do rozwiązania i likwidacji spółdzielni”.

wej. Uchwała dokonująca zmiany statutu powinna następnie zostać zgłoszona przez zarząd do sądu rejestrowego⁶⁰.

Jednak wyliczenie zawarte w art. 46 nie miało charakteru wyczerpującego. Poza sprawami wyszczególnionymi w powyższym przepisie do wyłącznej kompetencji tego organu należały również inne, wśród których wskazać można między innymi podjęcie uchwały o udzieleniu absolutorium zarządowi i radzie nadzorczej⁶¹.

Uprawnienia przysługujące walnemu zgromadzeniu zostały określone w art. 19 statutu Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich. Przede wszystkim posiadało ono prawo wybierania i odwoływania członków rady nadzorczej oraz zatwierdzania jej regulaminu. Do jego kompetencji należało również podejmowanie decyzji dotyczących sprzedaży nieruchomości, oznaczania najwyższej sumy zadłużenia spółdzielni, zatwierdzanie planu działania i budżetu, zatwierdzanie sprawozdania rocznego i bilansu, a także podziału nadwyżki, zatwierdzanie regulaminu dla operacji wkładowych i funduszy specjalnych, podejmowanie uchwał w przedmiocie sprawozdania rewizyjnego, uchwalanie zmian statutu oraz wydawanie decyzji we wszystkich sprawach, które zostały wniesione przez radę i członków na piśmie, w terminie co najmniej dwóch tygodni przed zgromadzeniem. Zgodnie z art. 20 wybory członków rady nadzorczej odbywały się w trybie głosowania tajnego, natomiast we wszystkich innych sprawach to walne zgromadzenie podejmowało decyzję o sposobie głosowania. Poza tymi kompetencjami walne zgromadzenie Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich było również uprawnione do podejmowania decyzji o rozwiązaniu spółdzielni. Natomiast nie było uprawnione do wybierania i odwoływania członków zarządu oraz do zatwierdzania regulaminu tego organu⁶².

W oparciu o zasady zastrzeżone przez ustawodawcę walne zgromadzenie mogło podejmować uchwały tylko w sprawach umieszczonych w porządku obrad, przy czym ustawa nie precyzowała kwestii, które powinny się w nim znaleźć. W praktyce pewne punkty porządku obrad, takie jak na przykład „sprawozdanie z działalności spółdzielni i przedstawienie bilansu oraz rachunku strat i nadwyżek”, miały charakter zwyczajowy. Oprócz nich przedmiotem ob-

⁶⁰ Art. 72 ustawy o spółdzielniach: „Uchwała o zmianie statutu zapada bezwzględną większością głosów, o ile ustawa niniejsza nie stanowi inaczej. Statut może przepisać wyższe wymagania. Zmianę statutu, dotyczącą celu spółdzielni lub przedmiotu przedsiębiorstwa, przedłużenia trwania spółdzielni poza czas, pierwotnie oznaczony, podwyższenia udziału, podwyższenia obowiązkowych wpłat na udział lub przyśpieszenia terminu tychże wpłat, wreszcie, ustanowienia lub podwyższenia odpowiedzialności dodatkowej, uchwalić można tylko większością 3/4 głosów obecnych”.

⁶¹ S. Wróblewski, *Ustawa o spółdzielniach...*, s. 73.

⁶² APŁ, ZRS RP OŁ, sygn. 35 Statut Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich, k. 4.

rad mogły stać się inne zagadnienia, a do wprowadzenia ich do porządku obrad był uprawniony organ zwołujący walne zgromadzenie. Mógł on realizować powyższe kompetencje samodzielnie albo na żądanie podmiotów uprawnionych do wystąpienia o zwołanie nadzwyczajnego walnego zgromadzenia⁶³.

Z praktyki porządku obrad walnego zgromadzenia badanej spółdzielni wynika, że charakter zwyczajowy miały między innymi następujące punkty: wybór przewodniczącego czy prezydium, odczytanie protokołu z poprzedniego zgromadzenia, przedstawienie sprawozdania rady nadzorczej oraz sprawozdania zarządu za poprzedni rok, odczytanie protokołu z lustracji, podział nadwyżki, zatwierdzenie budżetu na bieżący rok, wybór członków rady nadzorczej⁶⁴. Ponadto do porządku obrad mogły zostać wprowadzone również inne punkty, jak na przykład zmiana statutu⁶⁵.

Ustawa nie przewidywała *quorum* wymaganego do podjęcia uchwały przez zgromadzenie, jednakże ograniczenia w tym zakresie mógł wprowadzać statut spółdzielni. Uchwały co do zasady zapadały zwykłą większością głosów, przy czym ustawodawca zezwolił na podwyższenie owej większości w statucie, w którym można było również określić sposób obradowania oraz warunki podejmowania uchwał⁶⁶. Prawo przewidywało pewne wyjątki dotyczące zwykłej większości głosów niezbędnej do podjęcia decyzji przez zgromadzenie. W pewnych przypadkach, na przykład w sprawie odwołania członków rady nadzorczej przed upływem terminu, na który zostali wybrani, ustawa wymagała uzyskania większości kwalifikowanej.

Zgodnie z treścią art. 49 ustęp 4 dla prawidłowości powziętych uchwał konieczne było sporządzenie protokołu walnego zgromadzenia, który musiał zawierać ich treść oraz „ewentualne sprzeciwy, zgłoszone przeciw tym uchwałom”, a także zostać podpisany przez przewodniczącego walnego zgromadzenia i inne osoby wymienione w statucie. Następnie odpis protokołu należało przesłać Radzie Spółdzielczej bezpośrednio, a w przypadku spółdzielni związko-

⁶³ R. Bierzanek, *Zarys prawa...*, s. 95–96.

⁶⁴ APŁ, ZRS RP OŁ, sygn. 35, Protokół ogólnego zwyczajnego zebrania udziałowców Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich, w dniu 25 marca 1925 r., k. 1; Protokół zwyczajnego zebrania udziałowców Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich odbytego w dniu 17 marca 1929 r., k. 1.

⁶⁵ *Ibidem*, Protokół ogólnego zwyczajnego zebrania udziałowców Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich, w dniu 25 marca 1925 r., k. 1.

⁶⁶ Art. 49 ustęp 1–3 ustawy o spółdzielniach: „Uchwały na walnym zgromadzeniu zapadać mogą jedynie w sprawach, objętych porządkiem obrad.

Walne zgromadzenie, należycie zwołane, jest zdolne do uchwał bez względu na ilość obecnych, o ile statut nie stanowi inaczej.

Sposób obradowania i warunki zapadania uchwał określi statut. O ile ani ustawa niniejsza, ani statut nie zawiera odmiennych postanowień w tym względzie, uchwały zapadają zwykłą większością głosów obecnych”.

wych, za pośrednictwem związku rewizyjnego⁶⁷. Ustawa nowelizacyjna zniósła powyższy obowiązek przesyłania Radzie odpisów w stosunku do spółdzielni związkowych, które miały dokonywać tego jedynie w stosunku do związku rewizyjnego⁶⁸. Wszystkie protokoły musiały być wpisywane do specjalnie w tym celu założonej księgi protokołów.

5

Ustawa z 29 października 1920 r., unifikując zasady funkcjonowania polskiego ruchu spółdzielczego, zastrzegła konieczność powołania w ramach każdego zrzeszenia następujących organów: zarządu, rady nadzorczej i walnego zgromadzenia. Pierwszy z nich miał charakter wykonawczy, a zatem prowadził sprawy spółdzielni oraz reprezentował ją na zewnątrz, drugi zajmował się przede wszystkim kontrolą wewnętrzną zrzeszenia, natomiast ostatni pełnił funkcję uchwałodawczą. Jego kompetencje nie zostały szczegółowo określone w ustawie, ponieważ w tym zakresie ustawodawca pozostawił założycielom spółdzielni pewną swobodę, polegającą na możliwości uregulowania tej kwestii w statucie zrzeszenia.

Statut Spółdzielni Spożywczej Pracowników Państwowych i Komunalnych w Końskich zawierał postanowienia zgodne z zasadami wyrażonymi w ustawie odnoszącymi się do struktury organów, ich składu, sposobu powoływania członków oraz funkcjonowania, w tym realizacji ciążących na nich obowiązków, a w pewnych aspektach je doprecyzowywał, jak na przykład w zakresie sporządzania sprawozdania z czynności spółdzielni za poprzedni rok obrotowy.

⁶⁷ Art. 49 ustęp 4 ustawy o spółdzielniach: „Protokół walnego zgromadzenia winien zawierać uchwały, na walnym zgromadzeniu powzięte, oraz ewentualne sprzeciwy, zgłoszone przeciw tym uchwałom. Protokół ten winien być wpisany do osobnej księgi i podpisany przez przewodniczącego oraz osoby, wskazane w statucie. Księgę protokołów mogą przeglądać członkowie spółdzielni. Odpis protokołu przesyła zarząd Radzie Spółdzielczej za pośrednictwem związku rewizyjnego lub bezpośrednio, o ile spółdzielnia do związku takiego nie należy”.

⁶⁸ Art. 1 pkt 14 ustawy nowelizującej: „W art. 49 ostatnie zdanie 4 ustępu otrzymuje brzmienie następujące: »Odpis protokołu zarząd spółdzielni przesyła związkowi rewizyjnemu (art. 66 ust. 1), do którego spółdzielnia należy, zarząd zaś spółdzielni niezwiązkowej przesyła Radzie Spółdzielczej«”.